

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1017>

ASUR İMPARATORLUK SARAYINDA GÖREVLİ KADIN PERSONEL: ŞAKİNTU ÖRNEĞİ*

H. Hande Duymuş FLORIOTI**
Çeviren: H.Hande Duymuş FLORIOTI

GİRİŞ

Eski Mezopotamya uygarlığına katkıda bulunan halklardan bir tanesi de Asurlular'dır. Asur tarihi genellikle, Eski Asur (M.Ö.2000-1600), Orta Asur (M.Ö.1500-1000) ve Yeni Asur Devri (M.Ö.1000-609) olmak üzere üç bölüme ayrılarak incelenmektedir (Sever, 1987, 421). Yeni Asur devrinde Asur kralları, Yakınoğu'yu kan ve dehşetle haraca bağlayıp, Doğu ve Batı dünyaları arasındaki tüm kara ve deniz yollarını denetleyerek çok pahalı ve lüks bir sistemi üç yüzyıl kadar ayakta tutmayı başarmışlardır (Sevin, 2009, 61). Burada sorulması gereken sorular, söz konusu sistemin bu kadar uzun bir süre nasıl ayakta kaldığı, nasıl bir yapıya sahip olduğu ve nasıl bir strateji izlediğidir.

Asur Devleti, otokratik ve Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olduğuna inanan bir kral tarafından yönetilen, heterojen, çok uluslu bir imparatorluk olarak tanımlanabilir. Asur kralları, Tanrılık iddiasında bulunmamışlarsa da, Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi sıfatıyla tapınak ve saraylarda en üst kademedeki görev almışlardır. Aslında, Yeni Asur Devri'ndeki yönetim anlayışı eski Mezopotamya geleneklerinin bir devamıdır. Emirleri doğrudan tanrıdan aldığı ileri süren Asur kralları, sık sık Sumer, Akad ve Babil tanrı ve tapınaklarını yüceltiklerini hatırlatarak yönetimlerinin kökenini vurgulamışlardır (Köroğlu, 2006, 182).

* H. Hande Duymuş Florioti, "Women Officials of the Assyrian Imperial Palace: The Case of the Shakintu", Chapter 57, *Current Topics in Social Sciences*, Eds. H.Yaldır vd., St.Kliment Ohridski University Press, Sofia 2016, pp.662-672.

** Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Tarih Bölümü.

Asur sarayında, kral ve ailesinin yanı sıra, yönetici sülaleden gelen üst düzey yöneticilerle, hadım görevliler de yaşamıştır. Soylarını devam ettirme endişesi olmadığı için, özellikle III.Tiglat-Pileser sonrasında yapılan reformlarla hadım memurlar, haremdeki görevlerinin yanı sıra, ordu komutanlıklarına, hatta eyalet yöneticiliğine kadar yükseltilmişlerdir (Köroğlu, 2006, 185). Günümüzde Irak'tan ele geçen yüzlerce çivi yazılı tablet sayesinde bu dönem hakkında bilgi sahibi olabilmekteyiz. Gerçekten, Yeni Asur dönemine ait metinler, bugün büyük ölçüde Irak devleti sınırları içinde kalmış olan, imparatorluk başkentlerinden ele geçmiştir. Asur (modern Qal'at Şergat) şehri, ilk başkent olarak Asur tarihi boyunca önemini korumuştur. Asur kralı II.Asurnasirpal, başkentini Kalhu (modern Nimrut) şehrine taşımıştır. II.Sargon ise, Dur-Şarrukin (modern Korsabad) şehrini kurarak bu şehri başkenti yapmıştır. Sargon'un halefi ise, başkenti günümüzde Musul yakınlarında bulunan Ninova'ya nakletmiş ve Ninova, imparatorluk yıkılıncaya kadar başkent olarak kalmıştır (Svärd, 2012b, 26-28).

Başkentlerde bulunan saraylar, sadece yönetici kesimin ikamet ettiği yer değil; idarî, bürokratik, işleyimsel/üretimsel ve törensel birçok aktivitenin de gerçekleştirildiği önemli birer müessese olarak karşımıza çıkmaktadır (Winter, 1993, 27). Bununla birlikte, Asur sarayları ve idarî yapısına dair çalışmalar, Asur imparatorluğunun yönetsel ve bürokratik detaylarını tam olarak aydınlatılabilmiş değildir. Hem sarayda hem de devlet idaresinde hiyerarşik bir düzenin var olduğu yazılı kaynaklardan tespit edilmektedir. Bu durum, hiç şüphesiz, sarayda görevli kadınlar için de geçerli olmalıdır (Svärd, 2012a, 511). Bu çalışmada Asur sarayında bulunan harem bölümü, bu bölümde görevli kadınlar ve özellikle de yüksek bir pozisyonda yer alarak doğrudan kraliçe ile muhatap olan harem müdüresi “şakintu”lar üzerinde durulacaktır.

1. Kadınlar Evi: Bēt İsāte

Yeni Asur dönemi saraylarında, bir “harem”in var olup olmadığı hususu uzun süre tartışılmış ve uzmanlar bu terimi kullanmaktan uzun süre itinayla kaçınmışlardır. Bu duruma son noktayı S.Parpola koymuştur (Parpola, 2012, 613-626). Parpola çalışmasında, Asurlular'ın da saraylarında, tıpkı Abbasi ve Osmanlı saraylarında olduğu gibi, bir harem bölümüne sahip olduklarını; Asur sarayının “bēt isāte” yani “kadınların evi” (Barjamovic, 2011, 49) adı verilen bölümünün harem kısmını teşkil ettiğini belirtmektedir. Yine Abbasi ve Osmanlı saraylarında görüldüğü üzere, Asur sarayında da “ša rēši” adı verilen

Asur İmparatorluk Sarayında Görevli Kadın Personel: Şakintu Örneği

hadım memurların görev yaptığı bilinmektedir. Kraliçeler de haremde kendilerine ait eşyalarının ve hizmetkârlarının olduğu özel bir bölümde yaşamışlardır (Parpola, 2012, 615 vd.).

Asur başkentlerinden ele geçen ve büyük ölçüde yayınlanmış olan çivi yazılı metinlerden dönemin kraliyet kadınlarına dair bilgiler edinmek mümkün olmaktadır. Özellikle Nimrut ve Ninova şehirleri bu anlamda zengin bilgiler içermektedir. Bilgilerimiz yeterince olgunlaşmamakla birlikte söz konusu dönemde, kraliyetteki kadınların siyasette etkili oldukları genel olarak kabul edilen bir görüştür (Melville, 1999, 1-2).

Asur saraylarında yerel halktan kadınlar dışında, siyasî ya da sosyal sebeplerle, yerli beyler ya da yabancı yöneticiler tarafından gönderilen kadın ve kızların da ikamet ettikleri anlaşılmaktadır. Gerçekten, Arami, Kasit, Hitit ve Nübya gibi düşman memleketlerden olduğu kadar, Namri, Tir, Arpad, Aşdod, Kudüs, Memfis ve Dor şehirlerinden de kadınların Asur saraylarına getirildiklerini anlıyoruz (Barjamovic, 2011, 53). Dolayısıyla haremde yaşayanlar ve yaşananlar, değişen siyasî şartlara göre şekillenmiş ve renklenmiştir, diyebiliriz. Dolayısıyla incelediğimiz dönemde, saraydaki yapıyı anlayabilmemiz için, bu dönemde ülkeyi yöneten krallar ve kraliçeler hakkında da kısaca bilgi vermek gerekir ki, genel bir fikir vermesi açısından İmparatorluk döneminde tahta geçen krallar ve eşleri Tablo.1'de gösterilmiştir (Duymuş Florioti, 2015, 38).

Tablo 1: Yeni Asur Kralları ve Kraliçeler

Hâkimiyet Yılı	Kral	Kraliçe
M.Ö.911-891	II.Adad-Nirari	X
M.Ö.890-884	II.Tukulti-Ninurta	X
M.Ö.883-859	II.Asurnasirpal	Mulissu-mukannişat- Ninua
M.Ö.858-824	III.Salmanassar	
M.Ö.823-811	Şamşi-Adad	Sammu-rāmat
M.Ö.782-773	IV.Salmanassar	Hamâ ¹
M.Ö.744-727	III.Tiglat-Pileser	Yabâ or
M.Ö.726-722	V.Salmanassar	Banîtu
M.Ö.721-705	II.Sargon	Ataliya
M.Ö.704-681	Sanherip	Naqî'a or Zakūtu

¹ Tabloda olmayan bu satır, tarafımızdan eklenmiştir.

H. Hande Duymuş Florioti

		Tašmētum-šarrat
M.Ö.680-669	Asurhaddon	Ešarra-hammat Ana-tašmētum-taklāk ?
M.Ö.668-631?/627?	Asurbanipal	Libbāli-šarrat

Söz konusu kral ve kraliçelere hizmet eden saray personeli arasında sayabileceğimiz kadın görevliler, imparatorluk dönemi yönetim kayıtları sayesinde tespit edilmektedir. Asur saraylarında yaşamış kadınların sayısını tespit etmek zor olsa da, sadece bir grup kadının sarayda kalıcı olarak ikamet ettiğini anlıyoruz. Kadın görevlilerden bazılarının evli olduğu ve eşlerinin şehir dışında yaşadığına bakılırsa, sarayda gün içinde belirli saatlerde çalışmış oldukları düşünülebilir (Barjamovic, 2011, 51).

Yazılı kaynaklara göre, Šakintu dışında sarayda görev yapan kadın görevliler şöyle tespit edilmektedir:

Nargallutu: Şef kadın müzisyen (Assyrian-English-Assyrian Dictionary, 74; CDA, 241; Detay için bkz. Duymuş Florioti, 2014, 99-119);

Lahhinutu: Kahya/ambar memuru/sofracı (Assyrian-English-Assyrian Dictionary, 54; Teppo, 2005, 70), kadın görevli (CDA, 175);

Tupšarrutu: Katibe (Assyrian-English-Assyrian Dictionary, 127);

Masennutu: Hazineci (Assyrian-English-Assyrian Dictionary, 61; “masennu” için ayrıca bkz. Duymuş Florioti, 2012, 1-22);

Nuārtu: Müzisyen (Assyrian-English-Assyrian Dictionary, 78);

Nappāhtu: Nalbant/ demirci (Assyrian-English-Assyrian Dictionary, 73; CDA, 239);

Palissu: Taş oyucu (Assyrian-English-Assyrian Dictionary, 79; CDA, 262);

Gallābtu: Kuaför (Assyrian-English-Assyrian Dictionary, 29; CDA, 88);

Kurgarrutu: Bir çeşit sanatçı (Teppo, 2005, 70), bir çeşit kült görevlisi (CDA, 168);

Muraqqītu: Parfümcü (Assyrian-English-Assyrian Dictionary, 67), Baharatlı ekmeğin yapıcısı? (Teppo, 2005, 70);

Šāqītu: İçki sunan/ Saki (Assyrian-English-Assyrian Dictionary, 112);

Āpītu: Fırıncı (Teppo, 2005, 70; Assyrian-English-Assyrian Dictionary, 8).

Sarayda görevli kadın personel arasında zikretmemiz gereken diğer bir tanesi de “amat-ekalli” adı verilen “saray hizmetçisi”dir. Ancak yazılı belgeler

arasında, şahıs olarak onlardan bahseden herhangi bir metin ele geçmemiştir. Söz konusu unvanın varlığı, oğullarından bahseden metinler vasıtasıyla öğrenilmektedir. Söz konusu hizmetçinin kölelerden daha yüksek bir pozisyonda olduğu, bir listede “satın alınmış kölelerin oğulları” ile “saray hizmetçisinin oğulları” arasında bir ayırım yapılmasından anlaşılmaktadır (Teppo, 2005, 67). Hiç şüphesiz, aynı pozisyonda olsalar böyle bir ayırma gerek duyulmazdı. Bununla birlikte bilgilerimiz bu kadarla sınırlıdır.

Buraya kadar unvanları ile saydığımız kadın görevliler, saraydaki harem bölümünün veya kadınlar evi adı verilen bölümün günlük ihtiyacını karşılayacak şekilde bir iş bölümü yapıldığını da göstermektedir. Muhtemelen tüm bu çalışan kadınların kontrolü şakintu adı verilen harem müdürü tarafından sağlanmıştır.

Yukarıda saydığımız kadın personel dışında, “sekretu” adı verilen bir grup kadının da sarayda ikamet ettiği anlaşılmaktadır (Barjamovic, 2011,51). Sekretu terimi “odalık, kapatma ve cariye” anlamında kullanıldığından (Kertai, 2014, 197, dipnot 31), bu kadınların kralın yatağını paylaşmış olabileceğini varsayabiliriz ki, Dr. Barjamovic’e göre bunlar kralın ikinci eşleri olabilirler. Daha çok şarap paylaşım listelerinde ve Asur kralının aldığı ganimetlerin arasında adları geçmektedir. Sekretu terimi, sekêru fiilinden türetilmiş olup, “kapamak, tutmak, hapsedmek” manalarına gelmektedir. Buradan onların dış dünyadan izole bir hayata sahip oldukları düşünülebilir. Ancak köle satın alma belgelerinde veya gayrimenkul alım belgelerinde adlarının geçmesi, onların saray duvarları içinde hapsedilmemiş olduklarının birer kanıtıdır (Barjamovic, 2011, 51 ve 53). Öte yandan, “odalık, kapatma, cariye, harem ve hadım” gibi terimlerin kullanımı sakıncalı görülse de (Teppo, 2005: 41) Yeni Asur saraylarında bunların var olduğu bilinmektedir (Kertai, 2014, 197). Dolayısıyla, harem olarak adlandırabileceğimiz bölümün kendi içinde belirli kural ve kaidelerle yönetildiği ve bu bölüme giriş çıkışların gözetime tabi tutulduğu yazılı kaynaklardan anlaşılmaktadır. Hatta, saraydaki kadınların erkek hizmetlilerin yanında örtülü olmaları gerektiği, erkek görevlilerin söz konusu kadınlara kulak misafiri olmaları veya onları tartışırken ya da şarkı söylerken dinlemelerinin de yasak olduğu kaynaklardan tespit edilmektedir. Böyle bir durumda yakalanan erkek görevliye kırbaç cezası verilmektedir. Sadece bazı erkek personelin kraliyetteki kadınlarla muhatap olmalarına izin vardı ki, bu da en az yedi adım kadar mesafeyi gerektiriyordu. Hatta kral tarafından gönderilen bir hadım memur dahi,

sarayda harem olarak adlandırılan bölüme girip-çıkarken saray amiri (rab ekalli)'nin izni ve gözetiminde bunu gerçekleştirebilirdi (Barjamovic, 2011, 52). Daha Orta Asur döneminde haremde sıkı kuralların olduğuna (Stol, 1995, 135) temas eden aşağıdaki pasaj oldukça dikkat çekicidir:

“Eğer bir saray kadınının omuzları açıksa, bir örtü ile örtülmemişse ve eğer o, erkek hizmetlilerden birinden herhangi bir şey isterse ve bu erkek görevli kadının yanında oyalanırsa 100 sopa vurulacaktır...” (Barjamovic, 2011, 51).

1.1. Kraliyet Kadınları

Kralın en yakınları olan kadınları ifade eden terimler, Sumerce ve Akkadca karşılıkları ile şöyledir:

DUMU MÍ LUGAL marat şarri “kralın kızı”

MÍ.NIN LUGAL ahāt şarri “kralın kız kardeşi”

AMA LUGAL ummi şarri “kralın annesi”

MÍ É.GAL issi ekalli/sēgallu “kralın eşi/kraliçe” (Melville, 2004, 38).

Asur kraliçeleri, imparatorluk döneminde “sarayın hanımı” unvanını kullanmışlar ve bunlardan on tanesinin ismi, daha önce de belirttiğimiz üzere, yazılı ve arkeolojik verilere yansımıştır (Duymuş Florioti, 2015). Gerçekten, imparatorluk döneminde Asur tahtına geçen krallar ve eşlerine dair bilgiler olmasına rağmen, veliaht prens hariç tutulursa, Asur krallarının çocukları hakkındaki bilgilerimiz çok sınırlıdır. Kişisel mektuplar, saray listeleri ve hukukî belgelerde onların isimleri, genel sağlık durumları ve faaliyetlerinden bahsedilmektedir. Örneğin, Asur kralı Asurhaddon'un çocuklarından 5 tanesinin ismi, 4 oğul ve 1 kız Šeria-eṭerat, kralın tıbbi tedavilerini yapan din adamından (üfürükçüsünden?) yazılan tıbbi bir raporda geçmektedir. Aynı çocukların ismi, başka bir metinde törensel bir ziyafetin parçası olarak sıralanmıştır. Bir rahipten krala yazılan bir mektuptan, tören esnasında kralın ve 5 çocuğunun Nabû ve Tašmetum'a sunularda bulduklarını anlıyoruz. Asurhaddon'un çocuğu olarak Šeria-eṭerat pek çok yerde zikredilirken, erkek çocukları farklı metinlerde nadiren zikredilmesi ilginç bir durumdur. Šeria-eṭerat'ın bu kadar ön plana çıkmış olmasında sebep ne olabilir? Babasının gözdesi midir, baskın bir karaktere sahip olduğu için mi bu durum böyledir ya da doğan ilk çocuk mudur, tüm bu sorular şu an için cevapsız kalmaktadır. Öte yandan, Asur krallarının kızlarına dair bilgiler, onların kendi adlarına mal-mülk edinebildiklerini ve toplumda yüksek bir statüde bulduklarını

göstermektedir (Macgregor, 2012, 68). Hem yönetim kayıtları hem hukukî işlemler, kral kızlarının mal-mülk edinmesine dair bilgiler içerir. Örneğin, sartinnu unvanlı bir memur, “kral kızının kasabasından” bir emlak aldığını kaydetmiştir. Yine aynı belgede, daha önce askerî personele ait olan 4 adet mülkün “yeni sarayın prensesine” verildiği kayıtlıdır. Başka bir alım-satım belgesinde, “Asur kralı Sanherip’in kızı, Asurhaddon’un kız kardeşi Şadditu’nun bir bahçe, ev, arazi ve çalışanlar dâhil bir mülkü 8 mina gümüşe satın aldığı yazılmıştır. Bu tür kayıtların azlığına rağmen, Asur imparatorluğunda kraliyet kadınlarının kendi adlarına mal-mülk edinebildiklerini anlıyoruz (Macgregor, 2012, 69).

Kral kızları aynı zamanda dinsel ritüellere katılmışlardır ki, Asurhaddon’un kız kardeşi Şadditu için bir ritüel yapılmasını emrettiğini yine metinlerden tespit ediyoruz. M.Ö.I.Binyıl’da Asur’da Tanrıçalar Mulissu ve Şerua önemli tapınım görmüştür. Söz konusu tanrıçalar adına yapılan ritüellerde kraliyet kadınlarının hazır bulunmasının, siyasî ve dinî bir anlam ifade ettiği tahmin edilmektedir (Macgregor, 2012, 69).

Kral kızları aynı zamanda Asur’da siyasî ittifaklarda yabancı yöneticilerle evlenerek siyasette de rol oynamışlardır. Bu duruma en güzel örnek, II.Sargon’un kızı Ahat-Abişa’dır. Sargon’un hâkimiyeti sırasında Asur, batıda, Anadolu sınırlarında problemler yaşamıştır. Tabal kralı ölünce, yerine Bit-Burutaşlı Ambaris, Asur’un onayıyla tahta çıkmış ve Ahat-Abişa Ambaris ile evlendirilmiştir. Fakat Ambaris, Asur’a karşı Frig ve Urartu ile ittifak yapmış, bu ihaneti öğrenen II.Sargon, Ambaris’i tahttan indirmiş ve bölgeyi Asur’a bağlı bir eyalet konumuna getirmiştir. Postgate’e göre bölgenin idaresi de Ahat-Abişa’ya bırakılmıştır (Macgregor, 2012, 69).

Asur kralı Asurhaddon’un da bir veya iki kızını yabancı yöneticilerle siyasî amaçlı evlendirdiği tahmin edilmektedir. İskit kralı Bartatua buna örnektir, diğer damadın adı ise metinlerde geçmemektedir (Macgregor, 2012, 69).

1.2. Şakintu Terimi ve Şakintu’nun Görevleri

Şakintu terimi, şakānu “oturmak, yerleştirmek, atamak” fiilinden türemiş dişî formda bir sıfat fiildir. (CAD Ş, 116-117). Dolayısıyla şakintu “atanmış kadın, görevli kadın” anlamlarına gelmektedir (Terim için ayrıca bkz. Richter, 2002). Yeni Asur saraylarında kraliçenin bulunduğu bölümden sorumlu kadın görevli olarak tanımlanabilir ki (Teppo, 2007, 257), sözlüklerde

de, űakintu/űakittu/űagimtu (MUNUS.GAR): Haremde görevli kadın memur/yönetici (CDA, 349), müdüre (Assyrian-English-Assyrian Dictionary, 109) olarak tercüme edilmiřtir. Bu terim, erkek görevlilere ait bir unvan olan űaknu'nun diři formda karřılıđı olsa da, űaknu'nun görev ve sorumluluđu űakintudan tamamen farklıdır (Teppo, 2007, 257). űaknu, eyalet yöneticisi ya da asker bir rütbeye karřılık olarak kullanılan bir unvandır (Detay için bkz. Henshaw, 1967, 517-525; Henshaw, 1968, 461-183). Dolayısıyla űakintu, űaknu teriminin diři formda karřılıđı olarak görülse de, fonksiyonel anlamda yapmıř oldukları iřler birbirinden farklıdır ve birbirleri ile eřdeđer tutulamaz (Macgregor, 2012, 61).

űakintu terimi için yukarıda bahsettiğimiz benzer tanımlar yapılsa da, hiçbir tanım bu unvana sahip kadınların görevlerini yansıtacak yeterlilikte değildir, çünkü görevleri saray dışına da taşmıştır (Teppo, 2005, 53). Sarayda kraliçenin bař yardımcısı olarak, saray erknı arasında daha yüksek bir statüde buldukları ve kendi emirleri altında erkek ve kadın ktipler, kadın hizmetliler, aşçılar ve hadım memurlar çalıştırdıkları anlaşılmaktadır. űakintular'ın arazi ve köle alım-satımı gibi çeşitli ekonomik işleri yerine getirdikleri ve kraliyet kaynaklarından geniş ölçüde yararlandıkları yazılı metinlerden tespit edilmektedir (Macgregor, 2012, 61). Asur kraliyet saraylarında űakintu ve emri altındaki görevlilerin imtiyazlı bir grubu oluşturdukları düşünülebilir. Hatta daha da ileri gidersek, űakintuları, kendi ilerinde bağımsız hareket eden kadın memurlar sınıfı olarak adlandırabiliriz (Teppo, 2005, 53). Gerçekten, űakintuların kraliçelerin özel hizmetkrları olup-olmadıkları veya görevlerinin sadece kraliçe ile sınırlı olup-olmadığı hususu net olmamakla beraber, söz konusu kadın görevlilerin saray personeli arasında kabul edilip varlıklı bir yaşam sürdükleri, mal-mülk sahibi olabildikleri ve hukuk işlere bağımsız olarak katılabildikleri anlaşılmaktadır (Teppo, 2005, 54).

űakintu'ya dair kayıtlar, Yeni Asur metinlerinde karşımıza çıkmaktadır. İlk kayıtlar M..VIII.yy'ın ilk dönemlerine tarihlenirken, son kayıtlar M..VI.yy'ın son dönemlerine tekabül etmektedir. En erken kayıt M..788 yılında III.Adad-Nirari dönemine ait iken, en son kayıt M..617 yılına Sin-şarru-işkun veya 611 yılında Asur imparatorluğunun çöküşünden sonraya tarihlenmektedir (Macgregor, 2012, 61-62).

Yeni Asur metinlerinde űakintular, L.ř-kn-te; M.GAR-te; M.GAR-t; M.GAR.KUR-tu; M.GAR.KUR-t; M.ř-GIM-t; M.ř-ki-in-te; M.ř-

ki-in-ti; MÍ.śá-ki-in-tú; MÍ.śá-kin-ti; MÍ.śá-kin-tú; MÍ.śá-kín-te; MÍ.śá-kín-ti; MÍ.śá-kín-tú; MÍ.śá-kín-te; MÍ.śá-kín-ti; MÍ.śá-kín-tu; MÍ.śá-kín-tú; śá-kín-tú yazılış formları ile geçmektedir².

Şakintu unvanlı kadınlar, metinlerde bazen sadece unvanları ile, bazen isim ve unvanları ile bazen de görevli buldukları şehirle birlikte kaydedilmişlerdir. Metinlerde, unvanı ile birlikte ismi de yazılmış olan 7 adet şakintu kadını tespit edilmektedir. Bununla birlikte Yeni Asur metinlerinde, 17 farklı şehirde ve 22 ayrı haneden 54 tane şakintu unvanlı kadın görevli kaydedilmiştir. Söz konusu görevliler ya doğrudan Ninova, Asur, Kalhu gibi başkentlerde ya da Kasappa, Kilizi, Arbail, Adian ve Sibaniba gibi başkentlere yakın bölgelerde görev yapmışlardır. Bununla birlikte, nadir de olsa, Tuşhan, Nasibina, Kahat, Til-Barsip gibi uzak bölgelerde görev yapanlar da bulunmaktadır. Şakintu ve maiyetlerindeki görevliler hakkındaki bilgiler 5 Asur şehirden ele geçmiştir: Ninova, Kalhu, Asur, Til-Barsip ve Tuşhan. Metinlerin büyük bir kısmı, 19.yy'da Layard tarafından Ninova'da ortaya çıkarılan Koyuncuk tabletleri arasındadır (Macgregor, 2012, 62).

Barjamovic'e göre şakintular, nüfuzlu ve ekonomik işlerde aktif çalışan bir kadınlar sınıfı olup, temel görevleri saray içindeki tekstil üretimini organize etmektir (Barjamovic, 2011, 56). SAA 7, no.23'te 145 tane dokumacı ve 13 tane şakintu listelenmiştir. SAA 7, no.155'te ise sarayda dağıtılan çeşitli keten örtü ve çamaşırlardan bahsedilmiştir. (Teppo, 2007, 266). Ancak, köle alım-satımı, gümüş ödünç verme, erzak kontrolü gibi birçok ekonomik ve hukukî işlemde de başrolde gözükmektedirler (Barjamovic, 2011, 56). Kertai ve Teppo, onların hareme üye tedariki, özellikle de kadın köle tedariki için çalıştıklarını (Kertai, 2014, 198; Teppo, 2007, 264) belirtirler. Gerçekten, şakintuya ait metinlerde genellikle köle kadın, adam ve çocuk satın aldıkları tespit edilmektedir. İlginç olan satım yaptıklarına dair bir bilginin olmamasıdır. Burada iki ihtimal akla gelmektedir; ya satışı ihtiyaç duyulmamıştır ya da şakintular satıştan sorumlu değildirler (Teppo, 2007, 264). Saray içindeki ekonomik işleri organize ettikleri ve kraliçenin emri altındakiler üzerinde nüfuz sahibi oldukları düşünülebilir. İhtiyaç halinde, kraliçenin personelini de kullanıyor olmalıydılar: aşçı, katip, kadın kahya ve hadım memurlar dâhil (Teppo, 2007, 264). Dolayısıyla sarayda kraliçenin

² Metinler için bkz. SAA 6, no.81, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 152, 247, 250; SAA 13, no.18; SAA 14, no.8, 9, 11, 12, 13, 14, 159, 175, 176, 177, 471; SAA 16, no. 183.

yaşadığı bölümde pek çok kadın yaşıyor ve bunlar, şakintuların gözetiminde farklı meslekler icra ediyor olmalıydılar (Macgregor, 2012, 64).

Yazılı kaynaklardan edindiğimiz diğer ilginç bir bilgi, şakintuların sayılarının çok fazla olmasıdır. Neden pek çok şakintu Asur imparatorluğunda görevli olmuş olsun? Özellikle de Kalhu’da neden birden fazla şakintu görevli gözükmüyor? Dalley ve Postgate’in tahmine göre, kraliçenin ikamet ettiği yerlerde şakintular var veya onlar ziyaret amaçlı orada olmuş olabilirler ya da kraliçenin askeri birliği olduğu için şakintular orada olmak zorundaydılar. Melville ise, aynı şehirde birden fazla şakintu olmasını, kralın birden fazla eşi olabileceğine bağlamaktadır. Eğer bu teori doğru ise, kralın eşlerinin farklı yerlerde yaşamaları, hem gereksiz tartışmaları hem de rekabeti önleyecektir. Kral bu durumdan hoşnut olmuş olmalıdır (Teppo, 2007, 263). Teoriler bu kadarla sınırlı değildir. Asur kraliçelerinin imparatorluk dâhilinde farklı yerlerde ekonomik işleri yerine getirdiklerini biliyoruz. Dolayısıyla başkent dışında olan şakintular, merkezdeki kraliçenin ekonomik işlerini yürütüyor olabilirler. Yani bizzat kraliçe olmasa bile, şakintuların yaşadığı ve kraliçenin ekonomik işlerini takip ettikleri bölümler olabilir. Heltzer ise, şakintuların sadece kraliçeye hizmet etmiş olabilecekleri görüşünü dahi benimsememektedir (Teppo, 2007, 263). Çünkü metinlerde her zaman “kraliçenin şakintusu” olarak adlandırılmamışlardır. Bununla beraber, yeterli veri olmaması bu durumun net olarak tespit edilmesini, şu an için mümkün kılmamaktadır.

Tespit edilemeyen bir başka husus ise, şakintuların maiyetinde hangi görevlilerin olduğu veya her şakintunun aynı personele sahip olup-olmadığı hususudur. Ancak bu konuya dair elimizde bazı ipuçları var. Örneğin, şakintuların hizmetinde hadım memurların/harem ağalarının (LÚ.SAG) olduğunu yazılı kaynaklardan tespit ediyoruz. SAA 6, no.152’de Rudadidi isimli hadım memur, M.Ö.687 yılında bir kadının satın alınması ile ilgili belgede şahit olarak kaydedilmiştir. Yine SAA 14, no.177’de şakintunun harem ağası Remut-Nergal’in bir araziye satın aldığı kayıtlıdır. (Teppo, 2005, 55). SAA 6, no.250’ye göre ise, bir şakintunun kızkardeşi Abi-rahi, 3 tane kadın satın almıştır. (Teppo, 2007, 264) Elimizde çok fazla örnek olmasa bile, şakintuların akrabalarının da varlıklı bir yaşam sürdüğünü tahmin edebiliriz. Eşlerine dair bilgiler ise mevcut değildir ancak çocukları olduğunu biliyoruz (Teppo, 2005, 54).

1.2.1. İsimleri Tespit Edilen Şakintular

Şakintu Addatı

Asur kralı Sanherip döneminde Ninova'da Şakintu olarak görev yapmıştır. Bibia isimli şahıstan gümüş ödünç almış ve Bibia ona bir arsa ve 7 kişi vermeyi taahhüt etmiştir (SAA 6, no. 81) SAA 6, no. 82'ye göre ise Abi-salamu'dan bir köle kadın satın almıştır (Teppo, 2005, 56).

Şakintu Ahi-talli

Şakintu Ahi-talli'ye ait metinlerin (SAA 6, no.88) bir kısmı Ninova'da, Sanherip'in güneybatı saray bölümünde yer alan kütüphanesinden ele geçmiştir (Macgregor, 2012, 62). Sanherip döneminde Ninova'da şakintu olarak görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bu görevlinin M.Ö. 687'de sekretu unvanını taşıdığı SAA 6, no.88'den anlaşılmaktadır. Ancak 686'dan sonra şakintu olarak geçmektedir (Teppo, 2005, 56). Yani Ahi-talli, sekretu pozisyonundan şakintu pozisyonuna yükseltilmiştir (SAA 6, no.88, 89). Sekretu kadınları cariyeye ya da kralın ikinci eşi olarak düşünülse de, sarayda kraliçe dışında yaşayan kadınlar büyük ölçüde bu unvanla anıldığından bunu tespit etmek oldukça zordur (Macgregor, 2012, 64). Ahi-talli, arşiv belgelerinde adı geçen tek sekretu'dur (Macgregor 2012, 65).

Söz konusu şakintunun bir meyve bahçesi, köleler ve arazi satın aldığı kaydedilmiştir (SAA 6, no.89-90,92,93) (Teppo, 2005, 57). Örneğin, Ninova'da M.Ö.686 yılında Şakintu Ahi-talli'ye Şarranu tarafından 3 köle satılmış, her köle için 80 şeqel gümüş ödenmiştir (Galil, 2007, 5; Dezsö, 2012, 130-131).

Şakintu Amat-Ba'al

M.Ö.VII.yy'da Kalhu'nun eski sarayında şakintu olarak görev yapmıştır. Onun adını, yalnızca, kadın kâhyası Ahat-abû vasıtasıyla öğreniyoruz (Teppo, 2005, 57). Yine Kalhu'da yenilenmiş sarayda daha sonra görev yapmış olan şakintunun, Attâr-paltî isminde bir kâtibi ve Kabalāia isimli bir kadın yardımcısı olduğu bilinmektedir. Attâr-paltî, Asur kralı Asurbanipal'in hükümrانlığından sonra "kraliçenin katibesi" (LÚ.A.BA-tú ša É MÍ.KUR) olarak gözükmektedir. Aynı kadın muhtemelen şakintu için de çalışmış olmalıdır (Teppo, 2005, 54).

Šakintu Īlia

M.Ö.VII.yy'da Kalhu'da šakintu olarak görev yapan Īlia, Kaparia isimli bir adamdan çocuğunu satın almıştır (Teppo, 2005, 57).

Šakintu Zarpî

Ninova'da šakintu olarak görev yapan Zarpî, SAA 14, no.08'e göre M.Ö.668'de bir kadın satın almıştır (Teppo, 2005, 57).

Kalhu'nun yenilenmiş sarayında görevli olan Šiti-ilat, bir ev, bir arazi ve birkaç tane de insan satışı belgesinde geçmektedir. Başka bir metinde, ismi verilmeyen bir šakintunun, Mannu-ki-Ninua'dan kızını satın aldığını biliyoruz. Bu šakintu, muhtemelen Šiti-ilat'tır. Šiti-ilat'ın ayrıca Kabalaia isimli bir yardımcısı kayıtlara geçmiştir (Teppo, 2005, 57).

Kabalaia, metinlerde ilk başlarda sarayda kraliçenin yaşadığı bölümde bir yardımcı olarak (LÚ.2-i-tú ša É MÍ.KUR) olarak görülürken, daha sonraları šakintunun yardımcısı (LÚ.2-i-tú ša MÍ.šá-kin-te) olarak geçmektedir (Teppo, 2005, 55). Metinlerden Kalhu'nun šakintusunun yardımcısı Kabalaia'nın, İsseme-ili isimli saray amirine karşı hukukî olarak zor durumda kaldığını anlıyoruz. Çünkü satın aldığı kadın köle kaçmıştır. Satış, saray amirinin garantisi altında olduğundan, ismi verilmeyen yönetici, saray amirinin Kabalaia'ya kaçan kölenin fiyatının yarısını ödemesini uygun görmüştür (Svärd, 2012a, 512).

Šakintu Amat-Astarti

Šakintu Amat-Astarti Kalhu'da yeni sarayda görev yapmıştır (Teppo, 2005, 57).Kalhu'da kuzeybatı saray bölümünde yapılan kazılarda bir šakintunun kızının evlilik sözleşmesi de ele geçmiştir. 1952 kazıları sırasında ortaya çıkarılan evlilik sözleşmesi, M.Ö.VII.yy'ın ortalarında Asurbanipal'in hükümranlığı dönemine tekabül etmektedir. Sözleşmeden, Šakintu Amat-Astarti'nin, kızı Subeitu'yu Milki-ramu ile evlendirmiş olduğu anlaşılmaktadır. Metinde, altın ve gümüş obje ve takılar, yünlü ve keten giysiler, bakır mobilyalar, çeşitli kap-kacak ve bir yataktan oluşan kızın çeyizi detaylı olarak listelenmiştir. Sözleşmede boşanmanın hangi durumlarda olabileceği de peşinen hükme bağlanmış, Subeitu'nun kısır çıkması halinde Milki-ramu'nun başka bir kadınla ilişkisine müsaade edilmiş, ancak Subeitu'nun istemesi halinde eşinden ayrılabilceği karara bağlanmıştır. Milki-ramu'nun ayrılmak istemesi halinde çeyizi 2 katı olacak şekilde geri

vermek zorunda olduğu belirtilmiştir (Macgregor, 2012, 63). Postgate ilgili bölümü şöyle aktarmıştır:

“Eğer Subetu çocuk doğuramazsa, bir köle kız satın alacak ve kendi yerine onu oturtacak. (Doğan) erkek çocukları onun çocukları olacak. Eğer o, köle kızı tutmak isterse tutacak, tutmak istemezse kızı satacak. Eğer Subetu, Milki-ramu’dan nefret ederse ondan ayrılacak. Eğer Milki-ramu boşanmak isterse, Subetu’ya çeyizini 2 katı geri verecek.”

Sözleşme metninde, normalde baba gibi hareket eden güçlü bir anne görmektediriz. Gücünü sahip olduğu unvandan almış olmalıdır (Svärd, 2012a, 513). Şahit olarak ise, Kalhu’daki yüksek dereceli memurlar kaydedilmiş ve anlaşma metninde Amat-Astarti ile Milki-ramu’nun mühürleri basılmıştır. Bu durum, şakintunun kızının evliliğine olan desteğini gösterdiği gibi, Kalhu’da diğer görevliler arasında şakintunun sahip olduğu nüfuzu da gözler önüne sermektedir (Macgregor, 2012, 63).

1.2.2. İsimleri Bilinmeyen Şakintular

Yeni Asur metinlerinde isimleri açık olarak belirtilmemiş ancak şakintu unvanı ile geçen kadın görevliler Asur kralları III.Tiglat-Pileser (M.Ö.744-727), II.Sargon (M.Ö.721-705), Sanherip (M.Ö.704-681), Asurhaddon (M.Ö.668-669), Asurbanipal (M.Ö.668-631?), Asur-etel-ilani (630?-623?) veya Sin-şarru-işkun (622?-612) dönemi metinlerinden öğrenilmektedir. Söz konusu metinlerde şakintuların çeşitli alım-satım işlerinin yanı sıra, maiyetlerindeki görevlilerle beraber hububat dağıtımında rol oynadıkları ve SAA 3, no.34 ve 35’e göre çeşitli kült işlerinde görev yaptıkları anlaşılmaktadır (Teppo, 2005, 58-62).

SONUÇ

Asur sarayında kraliyet kadınlarının harem adı verilen ayrı bir bölümde yaşadıkları ve sarayın bu bölümünde çeşitli aktivitelerin gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Çivi yazılı metinlerde farklı işleri yapan ve kraliçenin hizmetinde olduğu anlaşılan birçok kadın sayılmaktadır. Dolayısıyla bu kadınların organizasyonları, kontrolleri ve iş bölümlerinin yapılması, kraliçe ile doğrudan muhatap olan şakintu kadınları tarafından gerçekleştirilmiş olmalıdır. Belki de bu nedenle, şakintu kadınlarına dair bilgi veren metinler, hareme veya saraya üye tedariki, özellikle köle kadın satın alınması, tekstil üretimi ve dağıtımına dair işler, hatta hububat dağıtımı gibi ekonomik

H. Hande Duymuş Florioti

içeriklidir. Elimizde çok fazla veri olmadığı için, söz konusu kadınların görev ve pozisyonlarının veya sarayın harem işleyişinin detaylarına dair bilgilerimiz kısır kalmaktadır. Bununla birlikte, şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, Asur sarayları sadece yönetici kesimin ikamet ettiği yerler değildir. Çivi yazılı metinler, sarayda pek çok ekonomik, dinî ve hatta hukukî işlemin gerçekleştirildiğini ve tüm bu işlerin hiyerarşik bir düzene sahip görevliler tarafından yapıldığını göstermektedir. Kadınların yaşadığı bölümün erkek görevlilerden tecrit edildiği ve hadım dahi olsa erkek görevlilerin kraliyet kadınlara 7 adımdan yakın yaklaşımlarının yasak olduğu da yine çivi yazılı kaynaklardan anlaşılmaktadır.

Şakintu kadınlarının evli ve çocuk sahibi olduklarına bakılırsa, normal bir aile hayatları olduğunu düşünebiliriz. Yine kaynaklar, bu kadınların ekonomik olarak güçlü bir pozisyonda olduğunu göstermektedir. Hatta bunlardan bir tanesi kızının evliliğinde başrolde gözükür ki, bu durum normalde ataerkil toplumlarda babadan beklenen bir davranıştır (Teppo, 2005, 57).

İsimleri net olarak yazılan şakintu kadınları, daha çok Asur başkentlerinden ele geçen kayıtlara yansımıştır. Bununla birlikte, başkente yakın şehirlerde de isimlerinin veya sadece unvanlarının zikredilmesi, sayılarının birden fazla olması, çalışmamızda bahsettiğimiz çeşitli teorilerin de ortaya atılmasına sebep olmuştur. İsimleri bilinen şakintu kadınları, hangi kral döneminde nerede görev yaptıkları Tablo 2’de (Teppo, 2005, 56) gösterilmiştir.

Tablo 2.

İsim	Dönem	Yer
Addatī	Sanherip Dönemi	Ninova
Ahi-ṭallī	Sanherip Dönemi	Ninova
Amat-Ba'al	M.Ö.VII.yy.	Kalhu, Eski Saray
İlia	M.Ö.VII.yy.	Kalhu
Zarpī	M.Ö.668	Ninova
Şiti-ilat	M.Ö.yak.642-615	Kalhu. Yenilenmiş Saray
Amat-Astārti	Asurbanipal sonrası	Kalhu, Yeni Saray

KAYNAKÇA

Assyrian-English-Assyrian Dictionary (2007). Assyrian-English-Assyrian Dictionary. Ed. S.Parpola, The Neo-Assyrian Corpus Project, 289 pp., Helsinki.

Barjamovic, G. (2011). Pride, Pomp and Circumstance: Palace, Court and Household in Assyria 879-612 BCE. Royal Courts in Dynastic States and Empires, A Global Perspective, (Eds.) J.Duindam-T.Artan-M.Kunt, Koninklijke Brill NV, Leiden, 27-62.

CDA (2000). A Concise Dictionary of Akkadian, (Eds) J.Black-A.George-N.Postgate, 2 nd Edition, Harrassowitz Verlag, 450 pp., Wiesbaden .

Dezsö, T. (2012). The Assyrian Army. 1.Infantry, Eötvös University Press, 334 pp., Budapest.

Duymuş Florioti, H.H. (2015). Çivi Yazılı Metinler ve Arkeolojik Kaynaklar Işığında Asur İmparatorluk Dönemi Kraliçeleri/Assyrian Queens of the Imperial Period in the Light of the Cuneiform Texts and the Archaeological Sources, Arkeoloji ve Sanat Yay.,85 s., İstanbul.

Duymuş Florioti, H.H. (2014). Asur İmparatorluk Dönemi Kaynaklarında Geçen Müzisyen Kadınlar Hakkında Kısa Bir Not. Uluslararası Hakemli Tarih Okulu Dergisi 7/XVIII (Haziran), İzmir, 99-119.

Duymuş Florioti, H.H. (2012). Yeni Asur Metinlerinde Geçen “Masennu” Unvanlı Bazı Memurlar. Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi 31/52 (Eylül), Ankara, 1-22.

Galil, G. (2007). The Lower Stratum Families in the Neo-Assyrian Period, Brill, Leiden, Boston.

Henshaw, R.A. (1967). The Office of Šaknu in Neo-Assyrian Times I. JAOS, Vol.87, No.4 (Oct.-Dec.), 517-525.

Henshaw, R.A. (1968). The Office of Šaknu in Neo-Assyrian Times II, JAOS, Vol.88, No.3 (Jul.-Sep.), 461-483.

Kertai, D. (2014). From bābānu to bētānu, Looking for Spaces in Late Assyrian Palaces. The Fabric of Cities, Aspects of Urbanism, Urban Topography and Society in Mesopotamia, Greece and Rome, Edited by N.N.May and U.Steinert, Brill, Leiden, Boston, 189-202.

Köroğlu, K. (2006). Eski Mezopotamya Tarihi: Başlangıcından Perslere Kadar. İletişim Yayınları, 229 s., İstanbul.

Macgregor, S.L. (2012). *Beyond Hearth and Home, Women in the Public Sphere in the Neo-Assyrian Society*. State Archives of Assyria Studies, Vol.XXI, 154 pp.,Helsinki.

Melville, S.C. (2004). *Neo-Assyrian Royal Women and Male Identity: Status as a Social Tool*. Journal of the American Oriental Society, Vol.24, No.1, 2004, 37-57.

Melville, S.C. (1999). *The Role of Naqia/Zakutu in Sargonid Politics*. State Archives of Assyria Studies Vol.IX, The Neo-Assyrian Text Corpus Project, 125 pp.,Helsinki.

Parpola, S. (2012). *The Neo-Assyrian Royal Harem*. Leggo!Studies Presented to Frederick Mario Fales on the Occasion of His 65 th Birthday, (Eds.) G.B.LanfranchiD.M.Bonacossi-C.Pappi-S.Ponchia, Leipziger Altorientalistische Studien, Band 2, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 613-626.

Richter, S. L.(2002). *The Deuteronomistic History and the Name Theology, Iešakkēn šemô šām in the Bible and the Ancient Near East*, Walter de Gruyter, 246 pp., Berlin-New York.

SAA 06: T.Kwasman & S.Parpola (1991). *Legal Transactions of the Royal Court of Nineveh. Part I: Tiglath-Pileser III through Esarhaddon*, State Archives of Assyria, Volume VI, 370 pp., Helsinki.

SAA 13: S. W. Cole&P. Machinist (1998). *Letters from Assyrian and Babylonian Priests to Kings Esarhaddon and Assurbanipa.*, State Archives of Assyria, Volume XIII, 221 pp., Helsinki.

SAA 14: R. Mattila (2002). *Legal Transactions of the Royal Court of Nineveh. Part II: Ashurbanipal Through Sin-šarru-iškun*, State Archives of Assyria, Volume XIV, 382 pp., Helsinki.

SAA 16: M. Luukko& G. Van Buylaere (2002). *The Political Correspondence of Esarhaddon*. State Archives of Assyria, Volume XVI, 221 pp., Helsinki.

Sever, H. (1987). *Asur Siyasi Tarihinin Ana Devreleri*. DTCF Dergisi, Cumhuriyet' in 60.Yıldönümü Armağanı, Ankara, 421-428.

Sevin, V. (2009). *Asur*. National Geographic Türkiye, No.93, Doğuş Grubu İletişim Yayıncılık. 160 s., İstanbul.

Stol, M. (1995). *Women in Mesopotamia*. JESHO Vol.38, No.2, Brill, 123-144.

Svärd, S. (2012a). Women, Power and Heterarchy in the Neo-Assyrian Palaces. Organization, Representation, and Symbols of Power in the Ancient Near East: Proceedings of the 54th Rencontre Assyriologique Internationale at Würzburg, 20–25 July 2008, Ed. Gernot Wilhelm, Winona Lake, IN, 507-518.

Svärd, S. (2012b). Power and Women in the Neo-Assyrian Palace, Helsinki University Print, 290 pp., Helsinki.

Teppo, S. (2005). Women and Their Agency in the Neo-Assyrian Empire. Unpublished MA Thesis, University of Helsinki, 139 pp., Helsinki.

Teppo, S. (2007). The Role and the Duties of the Neo-Assyrian Šakintu in the Light of Archival Evidence. State Archives of Assyria Bulletin Vol.XVI, 257-272.

Winter, I. J. (1993). Seat of Kingship/ A Wonder to Behold : The Palace as Construct in the Ancient Near East. Palaces of the Ancient Near East and the Late-Antique Mediterranean World, Part I, (ed.) Gülru Necipoğlu, Ars Orientalis Vol. 23, 27-55.